

Regeringens proposition

1979/80:15

om alternativa timplaner på vissa linjer i gymnasieskolan m. m.

beslutad den 6 september 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

BIRGIT RODHE

Propositionens huvudsakliga innehåll

Sedan läsåret 1973/74 har en försöksverksamhet med s. k. särskild samordnad gymnasieskola (SSG) ägt rum inom ett antal regioner, där elevunderlaget varit svagt eller vikande. Inom försöksverksamheten har reviderade timplaner för de treåriga linjerna och den fyraåriga tekniska linjen (årskurserna 1 och 2) tillämpats för att öka möjligheterna till samläsning mellan linjerna.

I propositionen föreslås att försöksverksamheten skall avslutas med utgången av läsåret 1979/80 samt att de alternativa timplaner som har tillämpats inom försöksverksamheten i stället skall få tillämpas som en reguljär anordning vid vissa gymnasieskolor från läsåret 1980/81. Några mindre jämkningar föreslås i dessa timplaner. Bl. a. bör de skolor, som nu har årskurserna 3 och 4 av teknisk linje, få anordna sådan undervisning även om de övergår till de alternativa timplanerna.

De nya alternativa timplanerna bör tillämpas när elevunderlaget stadigvarande understiger 400 16-åringar. Skolöverstyrelsen föreslås vidare få pröva om nya gymnasieorter med bl. a. treåriga linjer kan tillkomma med stöd av de nya alternativa timplanerna. För att så skall vara fallet bör dock krävas ett stadigvarande elevunderlag om minst 250–300 16-åringar.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-09-06

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Cars, Tham, Bondestam.

Föredragande: statsrådet Rodhe

Proposition om alternativa timplaner på vissa linjer i gymnasieskolan m. m.

1 Inledning

I prop. 1976/77: 150 (bil. 2 s. 12) med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (kompletteringsproposition) angavs bl. a. att regeringen avsåg att uppdra åt skolöverstyrelsen (SÖ) att till regeringen inkomma med förslag om övergång till s. k. särskild samordnad gymnasieskola (SSG) i gymnasierregioner med mindre än 500 16-åringar.

Regeringen uppdrog den 21 april 1977 åt SÖ att inkomma med ett sådant förslag. Enligt uppdraget skulle SÖ samtidigt överväga vilka kompletteringar av de nuvarande SSG-timplanerna som kunde visa sig erforderliga. Årskurserna 3 och 4 av fyraårig teknisk linje borde även i fortsättningen finnas vid de gymnasieskolor som f. n. har sådan utbildning. Vid fullgörandet av uppdraget borde SÖ också överväga de förenklingar av SSG-timplanerna som SÖ bedömde vara angelägna. SÖ borde samtidigt redovisa förslag till de förändringar och kompletteringar av nuvarande bestämmelser som kunde visa sig erforderliga. Förändringar av behovet av lärare som ett genomförande av SÖ:s förslag skulle innebära borde även uppmärksammas och redovisas av SÖ.

Riksdagen har den 3 juni 1977 anmält sina beslut med anledning av propositionen med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m. (prop. 1976/77: 150, FiU 1976/77: 30, rskr 1976/77: 341). Riksdagen gav härvid regeringen till känna att den förutsatte att kompletteringen av försökstimplanerna för SSG skulle vara av sådan art att nuva-

rande utbildningsmöjligheter i berörda gymnasierregioner inte försämrades. Förslag till kompletterade timplaner samt om vilka gymnasierregioner som skulle komma i fråga borde redovisas för riksdagen innan beslut i ärendet fattades.

SÖ har den 5 oktober 1977 till regeringen redovisat sitt uppdrag. SÖ föreslog därvid bl. a. att ytterligare 32 kommuner skulle övergå till SSG och att timplanerna skulle förändras så att ytterligare valmöjligheter möjliggjordes för de studerande. Den årliga besparingen beräknades uppgå till ca 2,5 milj. kr.

En sammanfattning av SÖ:s förslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av länskolnämnderna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Nynäshamns, Tierps, Strängnäs, Finspångs, Eksjö, Nybro, Olofströms, Ronneby, Falkenberg, Stenungsunds, Lysekils, Ulricehamns, Filipstads, Hagfors, Kristinehamns, Torsby, Fagersta, Hallstahammar, Köpings, Arboga, Sala, Avesta, Hedemora, Ljusdals, Söderhamns, Härnösands, Kramfors, Sollefteå, Ånge, Strömsunds, Lycksele, Vilhelmina, Bodens, Haparanda, Kalix och Gällivare kommuner samt Svenska kommunförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Yttranden har även inkommit från professor Sven Lundström, Uppsala, ämnesföreträdarna för ämnet latin vid universiteten, lärarnas riksförbunds (LR) lokalavdelning i Filipstad, kollegiet vid Thomasgymnasiet i Strängnäs, LR:s lokalförening vid Tingsholmsgymnasiet i Ulricehamn och rektorn för Nordenbergsskolan i Olofström.

I ärendet har dessutom inkommit en skrivelse från skolstyrelsen i Köping, en skrivelse från lärarkollegiet vid Gudlav Bilderskolan i Sollefteå samt en skrivelse från Sveriges Riksidrottsförbund.

En sammanfattning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Regeringen uppdrog den 26 juni 1975 åt SÖ att senast den 1 april 1979 för regeringen redovisa erfarenheterna av försöksverksamheten med SSG.

SÖ har med skrivelse den 28 februari 1979 till regeringen överlämnat en inom SÖ gjord utvärdering. SÖ hemställer därvid att försöksverksamheten med SSG avslutas och att samtidigt SSG-timplanerna för de tre- och fyraåriga linjerna får erbjudas som reguljära alternativ till dem i Lgy 70. SÖ hemställer vidare att det skall ankomma på SÖ att besluta om i vilka kommuner SSG-timplaner skall tillämpas. Enligt SÖ bör SSG-timplanerna vara det naturliga alternativet i gymnasierregioner med ett stadigvarande elevunderlag under 400 16-åringar.

†1 Riksdagen 1979/80. I saml. Nr 15

En inom SÖ utarbetad sammanfattning av utvärderingen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Bakgrund till försöksverksamheten med SSG

De allmänna principerna för planeringen av det gymnasiala stadiets skolor fastlades genom beslut vid 1964 års riksdag (prop. 1964:171, SäU 1964:1, rskr 1964:407) och 1968 års riksdag (prop. 1968:140, SU 1968:195, rskr 1968:404). Det senare beslutet innebar att de tidigare formerna av gymnasial utbildning – fackskola-gymnasium-yrkesskola – sammanfördes i en skolform, gymnasieskolan, som startade den 1 juli 1971.

För att underlätta planeringen indelades landet i s. k. gymnasierregioner (g-regioner) av varierande storlek både vad beträffar area och folkmängd. Antalet sådana g-regioner är f. n. 131. Om elevernas ämnes- och kursval skulle kunna tillgodoses, borde det totala elevunderlaget inom varje g-region utgöras av minst 400 16-åringar enligt SÖ:s bedömning inför genomförandet av 1964 års gymnasierreform. År 1965 hade endast tre g-regioner i landet lägre elevunderlag än 400. En senare analys visade att tre fjärdedelar av åldersklassen i en region under vissa förutsättningar kunde få sina önskemål tillgodosedda av 14 studievägar, om elevunderlaget uppgick till minst 700 16-åringar. Större fullständighet i utbudet av studievägar krävde ett snabbt stigande elevunderlag.

Resursskäl och önskan att erbjuda ungdomen ett representativt urval av studievägar talade för att den gymnasiala utbildningen inom varje g-region centraliserades till en gymnasieort (g-ort). De tidigare upprättade yrkesskolorna på andra orter än g-orter borde dock enligt riksdagens mening kunna bibehållas i form av specialkurser så länge de hade en tillfredsställande elevtillströmning och det fanns ett klart avnämningstresse för utbildningen i fråga.

Åren 1969 och 1970 tog regering och riksdag ställning i vissa regionalpolitiska frågor, bl. a. i fråga om fortsatt regionalpolitisk stödverksamhet. Dessa ställningstaganden kunde innebära att vissa avsteg från de allmänna principerna för gymnasieskolans planering ibland måste göras. Det sjunkande antalet 16-åringar kunde även komma att försvaga gymnasieskolans underlag inom flera g-regioner.

Mot denna bakgrund uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1971 åt SÖ att inkomma med förslag rörande den fortsatta planeringen av gymnasieskolan. SÖ borde därvid pröva frågan om utökning av antalet g-orter och möjligheten att inom en och samma g-region fördela linjerna inom gymnasieskolan på två skilda g-orter samt göra en mer samlad bedömning av i vilka former de särskilda anordningarna för utbildning i glesbygd fortsättningsvis borde organiseras.

SÖ överlämnade med skrivelser den 7 juni 1972 och den 20 november 1972 förslag i ärendet. SÖ föreslog därvid att en försöksverksamhet med särskild organisation av gymnasieskolan skulle få starta på ett antal orter där elevunderlaget var vikande. SÖ gav den nya organisationsformen namnet särskild samordnad gymnasieskola (SSG). Förslaget innebar dessutom en revidering av timplanerna för de treåriga linjerna och den fyraåriga tekniska linjen för att öka möjligheterna till samläsning mellan dessa linjer. De reviderade timplanerna byggde på en horisontell samordning av de treåriga ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna i samtliga årskurser och av den naturvetenskapliga och den fyraåriga tekniska linjen i årskurserna 1 och 2. Årskurserna 3 och 4 av den sistnämnda linjen skulle inte anordnas på orter med SSG. Samläsning i årskurs 3 mellan å ena sidan de treåriga ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga linjerna eller del därav och å andra sidan den naturvetenskapliga linjen skulle ske i den omfattning det var organisatoriskt möjligt.

I prop. 1973: 77 om skolväsendets organisation i glesbygd m. m. godtogs i princip SÖ:s förslag. Departementschefen anförde därvid bl. a. att om elevunderlaget i en g-region understeg ca 400 16-åringar måste antalet studievägar bli begränsat. Han konstaterade att antalet g-regioner med mindre än 400 16-åringar vid tidpunkten för propositionen var ca 15. År 1980 beräknades antalet sådana g-regioner vara 21. Samtidigt fanns det och skulle det komma att finnas orter som kunde diskuteras som g-orter i nya regioner med samma elevunderlag som de svagare av de dåvarande g-regionerna. Antalet sådana områden beräknades uppgå till mellan fem och tio. Det skulle därför vara värdefullt för den fortsatta planeringen av gymnasieskolan att utpröva en alternativ organisation av gymnasieskolan som skulle vara lämpad för ett elevunderlag av nämnda storleksordning. Den av SÖ föreslagna modellen (SSG) syntes vara ett sådant alternativ, som var både förenligt med de planeringsprinciper som lades fast genom besluten av 1964 och 1968 års riksdagar och realistiskt från samhällsekonomisk synpunkt. En försöksverksamhet med SSG borde därför anordnas på ett antal orter i landet. Vid valet av dessa orter borde högst fem vara sådana där treåriga gymnasieskolelinjer inte tidigare funnits. Några g-orter med vikande elevunderlag borde dessutom kunna få ingå i försöksverksamheten. Den närmare utformningen av timplanerna fick göras av SÖ i samband med att de orter utvaldes där försöksverksamheten skulle bedrivas. Tim- och kursplanerna borde anpassas till de lokala förutsättningarna på resp. ort.

Riksdagen godkände de i propositionen angivna riktlinjerna för försöksverksamheten. Riksdagen gav dock som sin mening Kungl. Maj:t till känna att ett oförändrat antal timmar skulle eftersträvas inom ämnet religionskunskap jämfört med vad den reguljära gymnasieskolorganisationen medgav (UbU 1973: 29, rskr 1973: 243).

Försöksverksamheten startade i Eksjö med början i årskurs 1 läsåret

1973/74. Läsåret 1974/75 utvidgades verksamheten till att omfatta även gymnasieskolorna i Arboga, Strömsund och Ånge.

Senare har även Nynäshamn, Olofström och Stenungsund samt fr. o. m. läsåret 1977/78 Lysekil tillkommit som försökskommuner. I Haparanda bedrivs sedan läsåret 1974/75 försöksverksamhet med partiell särskild samordnad gymnasieskola omfattande treårig ekonomisk, humanistisk och samhällsvetenskaplig linje.

För försöksverksamheten tillämpas följande av SÖ fastställda timplaner.

Timplaner för de tre- och fyraåriga linjerna i särskild samordnad gymnasieskola¹

Ämne	Åk 1		Åk 2					Åk 3			
	EHS ²	N1 ³	E	H	S	N	T ³	E	H	S	N
Sv	3	3	3	3	3	3	3	4	4	4	3
En	3	3	3	3	3	3	3 ⁴	2	2	2	2
B/C	3 ⁵	3 ⁵	3	3	3	3	3	—	4	4	4
C ⁶	4	—	3	3	3	—	—	—	4	—	—
As	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
Hi	2	2	3	3	3	3	3	—	3	3	—
Re	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	2
Fs	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2
Ps	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Sh	3	3	3	3	3	—	—	2	3	3+2	2
Km	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—
Mu/Te	—	—	—	2	2	2	—	—	—	—	—
Ma	3	6	3	3	3	4	4	5	—	5	5
Nk	4	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—
Fy	—	3	—	—	—	3,5	3,5	—	—	—	4
Ke	—	3,5	—	—	—	2,5	2,5+1	—	—	—	1
Bi	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	3
Tl	—	2,5 ⁷	—	—	—	—	8 ⁷	—	—	—	—
Fe	2	—	6	—	—	—	—	9	—	—	—
Rk	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—
Ms	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—
Gy	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	2
Tif	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
	33	33	32	32	32	32	34	31	31	31	31

¹ Noterna till timplanerna för de tre- och fyraåriga linjerna i Läroplan för gymnasieskolan gäller i tillämpliga delar. Detsamma gäller Allmänna bestämmelser till timplanerna i Läroplan för gymnasieskolan.

² Utanför timplanen tillkommer 20 utr kontorsteknik.

³ Utanför timplanen tillkommer sammanlagt 6 vtr praktik i skolverkstad i åk 1-2 T, dock minst 2 vtr i vardera årskursen. Praktik i skolverkstad åk 1 N i samma omfattning som åk 1 T.

⁴ 1 vte har flyttats från åk 3 till åk 2.

⁵ C-språk har 4 vtr.

⁶ På linjerna E och S alternativt socialkunskap med 3 vtr i vardera åk 1 och 2. Därvid gäller vissa begränsningar i antalet C-språk vid skolenheten (SÖ 1975-02-17).

⁷ Vid konstruktionsövningar i teknologi skall klass eller grupp delas, om elevantalet är lägst 17, under 1 vte i åk 1 och under 3 vtr i åk 2.

3 Föredragandens överväganden

Den av SÖ med skrivelse den 28 februari 1979 redovisade utvärderingen av försöksverksamheten med SSG visar att försöksverksamheten mottagits väl av elever och lärare vid berörda skolor. Av utvärderingen framgår bl. a. att antalet studieavbrott är lägre än i riket i genomsnitt. Många elever har ansett det vara till stor fördel att det definitiva studievalet kunnat uppskjutas ett år. Linjebyten efter årskurs 1 är mycket vanligare inom SSG än vad genomsnittet för riket utvisar. Övergångar har skett från humanistisk och samhällsvetenskaplig linje till ekonomisk linje och i mindre utsträckning från naturvetenskaplig till fyraårig teknisk linje. Antalet övergångar från naturvetenskaplig till samhällsvetenskaplig linje har däremot varit mycket litet. Ett ökat antal flickor har valt fyraårig teknisk linje.

Utvärderingen tyder således på att den nu aktuella alternativa organisationen av gymnasieskolan som infördes på försök fr. o. m. läsåret 1973/74 visat sig vara framgångsrik. Försöksverksamheten har väsentligt bidragit till att undervisning på treåriga linjer och i årskurserna 1 och 2 på fyraårig teknisk linje kunnat anordnas även på orter med mindre elevunderlag än 400 16-åringar. Det finns således enligt min mening främst pedagogiska skäl som talar för att verksamheten med SSG-timplaner utvidgas till flera gymnasieskolor. Den gräns – 500 16-åringar – som tidigare diskuterats för tvingande övergång till SSG är dock enligt min mening för högt satt. Som jag kommer att redovisa i det följande bör gränsen för övergång vara lägre.

I likhet med SÖ bedömer jag det därför vara möjligt att avsluta försöksverksamheten med SSG och att i stället tillämpa nu gällande timplaner för SSG som alternativ till timplanerna enligt 1970 års läroplan för gymnasieskolan (Lgy 70). Regeringen bör kunna överlämna till SÖ att besluta om i vilka kommuner de alternativa timplanerna skall tillämpas. De alternativa timplanerna bör vara det naturliga vid ett stadigvarande elevunderlag av mindre än 400 16-åringar. Vidare bör gymnasieskolor med ett elevunderlag över 400 16-åringar efter medgivande av SÖ få tillämpa de alternativa timplanerna.

Jag övergår härefter till att behandla frågor rörande vissa kompletteringar och ändringar i nu tillämpade SSG-timplaner.

SÖ föreslog, mot bakgrund av riksdagens uttalande, i sin skrivelse den 5 oktober 1977 om övergång till SSG i vissa kommuner tämligen omfattande förändringar i nu gällande timplaner. Från flera av de kommuner som redan har SSG har vid remissbehandlingen framkommit viss tveksamhet inför SÖ:s förslag. Man finner att de föreslagna timplanerna är betydligt mera komplicerade än nu gällande främst genom att grenar och varianter införts. Jag har viss förståelse för den kritik som riktats mot SÖ:s förslag i detta avseende. De nu gällande SSG-timplanerna bör således tillämpas även i fortsättningen med endast vissa smärre justeringar och kompletteringar.

Både i Haparanda och Strömsund fanns, innan övergång till SSG ägde rum, årskurs 3 av teknisk linje. Denna årskurs av linjen ingår inte i SSG-organisationen. För Haparandas del tillämpas därför SSG-modellen enbart för den ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga sektorn. För Strömsunds del har regeringen genom skilda beslut medgivit att undervisning enligt årskurs 3 på teknisk linje får anordnas till och med läsåret 1979/80. Samläsning skall därvid ske i årskurs 3 med naturvetenskaplig linje i alla ämnen utom de tekniska. Enligt min mening bör de skolor som nu har årskurserna 3 och 4 av teknisk linje få anordna sådan undervisning även efter övergång till de alternativa timplanerna om elevunderlaget så medger. Samläsning med årskurs 3 på naturvetenskaplig linje bör så långt som det är möjligt eftersträvas.

Nu gällande timplaner medger inte studier i ämnet latin. Nästan samtliga remissinstanser har förordat att timplanerna för SSG kompletteras med detta ämne. Jag anser att möjligheter bör skapas att välja latin som alternativämne i årskurserna 2 och 3 på humanistisk linje. Det bör kunna ske inom den av SÖ angivna ramen av sex veckotimmar i årskurs 2 och sex veckotimmar i årskurs 3. Såsom gäller för studier enligt Lgy 70 bör ämnet kunna erbjudas när minst fem elever anmäler intresse härför.

Mot bakgrund av den gjorda utvärderingen finner jag det i övrigt inte motiverat med annat än smärre förändringar i gällande timplaner. Således bör en veckotimme kemi i årskurs 3 på den naturvetenskapliga linjen byta plats med en veckotimme psykologi i årskurs 2 varigenom förutsättningar skapas för maximal samläsning med fyraårig teknisk linje i ämnet kemi i årskurs 2. Av utvärderingen framgår även att ämnet kontorsteknik som läses utanför timplanen under tjugo undervisningstimmar i årskurs 1 på ekonomiska, humanistiska och samhällsvetenskapliga linjer inte mottagits väl av eleverna. Enligt min mening bör dessa timmar flyttas till högre årskurs än årskurs 1 och samordnas med ämnet maskinskrivning så långt som det är möjligt. Ämnet bör studeras endast av elever på ekonomisk linje.

I övriga delar bör de timplaner som nu gäller för SSG tillämpas även i fortsättningen.

Som jag tidigare har föreslagit bör försöksverksamheten med SSG upphöra och de inom försöksverksamheten tillämpade timplanerna bli reguljära alternativ till dem enligt Lgy 70. Mot denna bakgrund finns inget skäl att längre använda benämningen särskild samordnad gymnasieskola (SSG) för de skolor som tillämpar de alternativa timplanerna.

Ett viktigt skäl utöver dem som jag har anfört tidigare för att SSG:s timplaner nu bör bli ett reguljärt inslag i gymnasieskolan är att man därigenom ökar möjligheterna att etablera gymnasieutbildning på nya orter.

Många undersökningar har visat att närhet till utbildningen är en viktig förutsättning för att ungdomar med svag studiemotivation skall söka sig till gymnasieskolan. Det finns även undersökningsresultat som tyder på att lång skolväg ökar risken för studieavbrott.

Om man vill ge alla ungdomar gymnasieutbildning är det därför väsentligt att vi söker ge gymnasieskolan största möjliga geografiska spridning. Samtidigt bör man fortfarande eftersträva att de orter dit gymnasieskolan förläggs kan erbjuda ett allsidigt urval av studievägar.

De alternativa timplanerna bör möjliggöra en ökad spridning av utbildning på de tre- och fyraåriga linjerna. Kravet på ett allsidigt utbildningsutbud kan tillgodoses genom att även yrkesinriktad utbildning förläggs till gymnasieskola med alternativa timplaner.

Det har hittills ankommit på regeringen att besluta i fråga om inrättande av SSG på nya orter. Regeringen bör nu överlämna till SÖ att på sätt som gäller för etablering av gymnasieskola av konventionell typ besluta om ytterligare g-orter, dvs. orter med treåriga linjer, i nya g-regioner som kan tillkomma genom de alternativa timplanerna.

För att ny gymnasieskola med alternativa timplaner skall kunna inrättas bör krävas ett stadigvarande elevunderlag om minst 250–300 16-åringar. Ett sådant inrättande får dock inte medföra att elevunderlaget för redan uppbyggd gymnasieskola nämnvärt påverkas eller att de totala kostnaderna för gymnasieskoleorganisationen i de berörda kommunerna kraftigt ökar.

Införandet av alternativa timplaner vid gymnasieskolor som idag följer Lgy 70 kan eventuellt i vissa fall medföra mindre bortfall av tjänstgöringsunderlag för lärare. Ogynnsamma verkningar bör kunna mötas med insatser inom ramen för gällande trygghetsregler eller i enstaka fall med särskilda åtgärder.

Simrishamns kommun har i skrivelse till regeringen anhållit om inrättande av SSG i Simrishamn. Ansökningen har remissbehandlats. I skrivelse den 18 maj 1978 har riksdagen anmält sina beslut med anledning av motioner om särskild samordnad gymnasieskola i Simrishamn (UbU 1977/78: 26, rskr 1977/78: 327). Riksdagen gav därvid regeringen till känna att konsekvenserna på både kort och lång sikt av ett inrättande av SSG i Simrishamn för Ystads gymnasieregion måste bedömas av SÖ och ytterst av regeringen mot bakgrund av alla relevanta omständigheter. Ärendet har beretts inom regeringskansliet. Jag avser att inom kort återkomma till regeringen med förslag om att gymnasieskola med treåriga linjer (SSG-modell) får inrättas i Simrishamn.

Avvecklingen av försöksverksamheten med SSG och övergången till de alternativa timplanerna bör på de hittillsvarande försöksorterna ske läsåret 1980/81 i alla årskurser. Övergång till de alternativa timplanerna i andra kommuner bör ske successivt med början i årskurs 1 läsåret 1980/81. Det ankommer på SÖ att utfärda erforderliga övergångsbestämmelser.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat i fråga om alternativa timplaner på vissa linjer i gymnasieskolan m. m.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

Sammanfattning av skolöverstyrelsens förslag den 5 oktober 1977 om övergång till s. k. särskild samordnad gymnasieskola (SSG) i vissa kommuner

Urval av orter, aktuella för övergång till SSG

SÖ föreslår att ytterligare 32 kommuner, utöver de nio som redan omfattas av försöksverksamheten, skall gå över till SSG. Till grund för vilka

Följande g-regioner bör enligt SÖ komma i fråga för övergång till SSG-timplaner

Län	G-region	Antal 16-åringar ¹		
		1978	1985	
		1	2	3
C	Tierp	535	460	504
D	Strängnäs	322	310	328
E	Finspång	421	470	477
F	Nässjö	494	430	439
	Tranås	361	360	374
G	Ljungby	442	430	442
	Ålmhult	417	370	404
H	Hultsfred	503	420	425
	Nybro	490	510	486
K	Ronneby	402	460	473
N	Falkenberg	440	490	449
P	Ulricehamn	436	480	452
S	Filipstad	354	320	312
	Hagfors	342	260	259
	Kristinehamn	423	450	417
	Torsby	350	280	310
U	Fagersta	400	350	347
	Hallstahammar	479	460	483
	Köping ²	394	310	401
	Sala	490	360	441
W	Avesta	385	340	336
	Hedemora	355	280	300
X	Ljusdal	285	200	229
	Söderhamn	445	380	394
Y	Härnösand	327	330	344
	Kramfors	299	300	319
	Sollefteå	350	250	296
AC	Lycksele	499	410	424
	Vilhelmina	241	200	181
BD	Boden	406	400	411
	Kalix	383	280	338
	Gällivare	504	360	410

¹ Kolumn 1: Registret över totalbefolkningen (RTB) 1976-12-31. Fjortonåringar 1976 framskrivna två år utan flyttningsantagande.

Kolumn 2: I samband med länsplanering 1974 har befolkningsramarna för länen fördelats på kommuner och åldersuppdelats.

Kolumn 3: RTB 1976-12-31. Sjuåringar 1976 framskrivna utan flyttningsantagande till 1985.

² Huvuddelen av gymnasieeleverna från Kungsör i Arboga g-region är för närvarande intagna i Köpings gymnasieskola varför elevunderlaget är större än antalet 16-åringar i g-regionen.

kommuner som bör komma i fråga har lagts antalet 16-åringar inom g-regionen åren 1978 och 1985. Större vikt har därvid fästs vid elevunderlaget år 1985 än år 1978. Sålunda har de regioner som ligger klart under 500 16-åringar år 1985 tagits med. Däremot har regioner som ligger under gränsen år 1978 inte medtagits, om de ligger klart över gränsen år 1985.

Utöver ovan angivna kommuner har även två kommuner inom Storstockholmsområdet mindre än 500 16-åringar nämligen Danderyd och Sundbyberg. Dessa kommuner bör enligt SÖ inte gå över till SSG. Skälet härtill är främst att kommunerna ingår i ett elevområde som är gemensamt för hela Storstockholmsområdet. Av skolorganisatoriska skäl måste visst utbyte ske mellan kommunerna inom elevområdet. Olika timplaner skulle försvåra intagningen av elever. Dessutom har en viss uppdelning av linjeorganisationen skett mellan gymnasieskolorna i Sundbyberg och Solna. Hela organisationen inom detta område måste därför beaktas vid planeringen.

Kompletteringar och förenklingar av nu gällande SSG-läroplaner

SÖ föreslår följande förändringar i nu gällande SSG-timplaner.

- Årskurserna 3 och 4 av T-linjen införs
- Språklig gren av E-linjen införs i årskurs 3
- Halvklassisk variant införs i årskurserna 2 och 3 av H-linjen, varvid ämnet latin föreslås få nio veckotimmar. SÖ kan som ett alternativ även tänka sig att latin erhåller sammanlagt 12 veckotimmar. I sådant fall får tre timmar tas ifrån ämnet naturkunskap i årskurs 2
- Socialkunskap blir alternativämne i årskurserna 1 och 2 även för H-linjens elever
- Dramatik eller musik, estetisk specialisering eller teckning, estetisk specialisering kan efter medgivande från SÖ erhållas som alternativämne under fyra veckotimmar i årskurs 3 av E-, H- och S-linjerna
- Grekiska kan efter medgivande från SÖ erhållas som alternativämne under fem veckotimmar i årskurs 3 av H-linjen
- På N-linjen byter en veckotimme kemi i årskurs 3 plats med en veckotimme psykologi i årskurs 2, vilket ger möjlighet till maximal samläsning med T-linjen i kemi i årskurs 2
- På H-linjen tas i årskurs 3 en veckotimme från ämnet samhällskunskap och läggs till allmän språkkunskap.

SÖ föreslår följande modifierade timplaner för de tre- och fyraåriga linjerna i särskild samordnad gymnasieskola¹

Ämne	Åk 1				Åk 2				Åk 3						Åk 4				
	E	H	NT	S	E	H	Ha ²	S	N	T	E	Sp ³	H ³	Ha ²	S ³	N	T	T	
Sv	3	3			3	3	3	3	3	3	4	4	4	4	4	3	2		
En	3	3			3	3	3	3	3	3	2	2	2	0	2	2	} 0		
B/C	3	3			3	3	3	3	3	3	0	4	4	4	4	4			
C ⁴	4				3	3	3	3			0	4	4	4					
As													4	0					
La					0	3/6							0	6					
Hi	2	2			3	3	3	3	3	3			3	3	3				
Re											2	2	3	3	3	2	2		
Fs													2	2	2	2			
Ps	2															1			
Er																		2	
Sh	3	3			3	3	0	3			2	2	2	2	5	2	2		
Km						2	2	2											
Mu/Tc						2	2	2	2										
Ma	3	6			3	3	3	3	4	4	5	0			5	5	5		
Nk ⁵	4				3	3/0	3												
Fy ⁶		3							3,5	3,5						4	4		
Ke ⁶		3,5							3,5	3,5									
Bi ⁶									2							3			
Ti ⁷		2,5								8									
Övr te ämnen ⁸																	12	30	
Fe	2				6						9	0						3	
Rk ⁹											2	2/0							
Ms					2						2	2							
Sg												6							
Se ⁹												0/2							
Gy	3	3			2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	1		
Tif	1	1			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
S:a	33 ¹⁰	33 ¹¹			32	32	32	32	32	32	31	31	31	31	31	31	29 ¹²	35	

¹ Allmänna bestämmelser till timplanerna i Läroplan för gymnasieskolan gäller vad avser punkterna 1, 4–6, 8, 10–12, 14–16 samt punkt 9 (de två första styckena samt den sista meningen "Om ämneskonferensen ... som här angivits").

² För anordnande av halvklassisk variant av H-linjen skall elevantalet vid undervisningens början vara lägst fem.

³ I årskurs 3 kan på halvklassisk variant av H-linjen efter SÖ:s medgivande erhållas grekiska som alternativämne under fem vtr. Elevantalet skall vara lägst fem.

⁴ I årskurs 3 kan på språklig gren av E-linjen samt på H- och S-linjerna efter SÖ:s medgivande erhållas dramatik eller musik, estetisk specialisering eller teckning, estetisk specialisering som alternativämne under fyra vtr i utbyte mot B- eller C-språk.

⁵ C-språk. I årskurserna 1 och 2 av E-, H- och S-linjerna kan C-språk utbytas mot socialkunskap som alternativämne under tre veckotimmar i vardera årskursen. Elever på H-linjen med socialkunskap i årskurserna 1 och 2 har i årskurs 3 fem vtr samhällskunskap och två vtr rättskunskap.

Vid anordnande av socialkunskap begränsas antalet C-språk på följande sätt:

Antal antagningsplatser på tre- och fyraåriga linjer	Antal C-språk i årskurs 1 om undervisning i socialkunskap	
	anordnas	inte anordnas
30	högst 2	högst 2
60	2	3
90	3	4
120	3	4
150	4	4
180	4	4

I de fall där C-språket i årskurs 3 på E-, H- och S-linjerna är annat språk än tyska eller franska erhåller det fem vtr. Annat språk minskas därvid med en vte.

⁵ Vid laboration delas klass eller grupp en vte i vardera årskursen, om elevantalet är lägst 17.

⁶ Vid laboration i följande ämnen delas klass eller grupp, om elevantalet är lägst 17.

Fysik (0,5 vte i åk 1, 1 vte i åk 2, 0,5 vte i åk 3).

Kemi (0,5 vte i åk 1, 1 vte i åk 2).

Biologi (0,5 vte i åk 2, 1 vte i åk 3).

⁷ Vid konstruktionsövningar delas klass eller grupp, om elevantalet är lägst 17, under en vte i årskurs 1 och under tre vtr i årskurs 2.

⁸ Övriga tekniska ämnen

– Vid laborationer och konstruktionsövningar delas klass eller grupp, om elevantalet är lägst 17, enligt not 1 till timplanen för T-linjen i Lgy 70.

– I årskurs 3 erhåller övriga tekniska ämnen tillsammans 0,5 vte mer än i Lgy 70. Denna överskjutande halva veckotimme får efter rektors bestämmande tillföras lämpligt tekniskt ämne.

– I årskurs 4 gäller fördelningen av veckotimmar i Lgy 70.

⁹ Val mellan rättskunskap och praktiskt sekreterarbete.

¹⁰ Utanför timplanen tillkommer i årskurs 1 20 lektioner kontorsteknik för E-, H- och S-linjerna.

¹¹ Utanför timplanen tillkommer sammanlagt sex vtr praktik i skolverkstad i årskurserna 1 och 2 av T-linjen, dock minst två vtr i vardera årskursen.

I årskurs 1 har elever på N-linjen praktik i skolverkstad i samma omfattning som eleverna på T-linjen.

¹² Tillkommer tio lektioner arbetsstudier i årskurs 3 på T-linjen.

Förändringar av nuvarande bestämmelser

SÖ föreslår att övergången till SSG enligt nu föreslagna timplaner sker successivt med början i årskurs 1. De nya timplanerna bör tillämpas även för de kommuner som redan tillämpar de ursprungliga SSG-timplanerna. Detta medför att Haparanda skall tillämpa SSG-timplan även för N- och T-linjerna.

SÖ föreslår även att föreskrifterna om att riket skall vara elevområde för försöksverksamheten i vissa kommuner upphävs.

Förändringar av lärarbehovet

SÖ har undersökt effekterna för timunderlaget av en övergång till de nya SSG-timplanerna. En jämförelse med nuvarande organisation och timplaner visar att en SSG-organisation innebär en minskning av antalet lärarveckotimmar med 3 å 4%, i faktiska tal ca 450–550 eller ca 23–27 lärarvolymtjänster. Den årliga besparingen beräknas uppgå till ca 2,5 milj. kr.

Om timtalet i latin ökas på sätt SÖ angivit i sitt alternativa förslag medför detta en merkostnad av ca 300 000 kr.

Besparingarna har inte blivit så stora som förutsetts. Detta beror främst på att halvklassisk variant på H-linjen och ekonomisk-språklig gren införts. Totalt innebär detta en ökning med ca 200 lärarveckotimmar jämfört med om nu gällande SSG-timplaner används.

I vissa fall leder de nya SSG-timplanerna till ett ökat behov av lärarresurser jämfört med Lgy 70. Detta är fallet i ämnet praktik i skolverkstad och ämnet teknologi (ca 170 lärarveckotimmar resp. ca 100 lärarveckotimmar).

Minskning av timunderlaget jämfört med Lgy 70 kan redovisas för ämnesgruppen moderna språk (ca 190 lärarveckotimmar), företagsekonomiska ämnen (ca 85 lärarveckotimmar) och ämnena latin, naturkunskap, matematik och kemi (ca 85, 100, 100 resp. 40 lärarveckotimmar).

De nya timplanerna medför en tillfällig minskning av timunderlaget i ämnena konst- och musikhistoria samt musik och teckning i årskurs 1 under första året.

Samband mellan elevunderlag och organisation

SÖ finner att de ökade samläsningsmöjligheterna i SSG bäst utnyttjas, då endast två klasser anordnas i årskurs 1 av de fem linjerna. En klass av vardera sektorn EHS resp. N och T blir då en lämplig organisation.

SÖ finner även att samläsningen är störst och mest rationell inom EHS-sektorn och att därför en övergång till SSG inom denna sektor och inom de minsta av de berörda g-regionerna är mest önskvärd. Härtill kommer dock vinster av pedagogisk art som bör vägas in i övrigt.

SÖ erinrar slutligen om att vissa vanliga situationer där länsskolnämnderna går in och ger dispens för att starta grupper bör kunna elimineras genom en övergång till SSG.

Bilaga 2

Remissyttranden över SÖ:s förslag den 5 oktober 1977 om övergång till s. k. särskild samordnad gymnasieskola (SSG) i vissa kommuner**Allmänna överväganden**

Uppfattningarna i fråga om övergång till SSG i flera kommuner än vad som nu är fallet är delade.

Länsskolnämnden i Värmlands län anser t. ex. att SSG inte är en nödlösning för gymnasierregioner i trångmål utan är en gymnasieskola som är fullt likvärdig med övriga och i vissa fall till och med överlägsen. TCO finner att erfarenheterna av försöksverksamheten med SSG ligger i linje med den utveckling av gymnasieskolan som TCO i andra sammanhang förordat. *Hedemora kommun* finner principen om att uppskjuta linje- och grenvalet ett år helt riktig. Samtidigt får emellertid inte samläsningen medföra ökade kostnader för kommunen eller sämre utbildningsmöjligheter i gymnasierregionen. *Vilhelmina kommun* delar förslaget syn på att de teoretiska linjerna kan samordnas mer än vad som nu sker. Det är dock på sin plats att varna för allt för stark övertro på kostnadsbesparingar. *Länsskolnämnden i Västernorrlands län* anser att en övergång till SSG garanterar eleverna både tillgång till alla nuvarande utbildningsvägar och möjligheter att få fullfölja sina ämnesval utan timreduceringar. SSG skulle sannolikt innebära en stabilare organisation och därmed ett jämnare underlag för tjänster. *Rektorn för Nordenbergsskolan i Olofström* anser att ett system med återkommande utbildning underlättas om en enkel struktur av gymnasieskolan tillskapas. *Svenska kommunförbundet* ställer sig positiv "till en ökad samordning av de tre- och fyraåriga linjerna i gymnasieskolan. En övergång till SSG kan ge ökad flexibilitet, ett rikare utbud av studiealternativ och därmed en möjlighet att behålla bredare valalternativ inom gymnasierregioner (g-regioner) med vikande elevunderlag."

Länsskolnämnden i Kopparbergs län anser att SSG innebär en förenkla och möjligen något billigare gymnasial organisation än Lgy 70. *Länsskolnämnden i Älvsborgs län* finner att en övergång till SSG i g-regioner med 450–500 16-åringar är rimlig även om effekterna för timunderlaget är marginella.

Länsskolnämnden i Västmanlands län ser helst att en mer allmän övergång till SSG finge anstå till dess gymnasieutredningen hunnit utreda och lägga fram sitt principförslag om gymnasieskolans framtida organisation. De statliga besparingarna är alltför små för att reformen skall brytas ut ur sitt större sammanhang. Även *Köping*, *Sala*, *Älmhults* och *Nässjö kommuner* finner att gymnasieutredningens förslag bör avvaktas. *Länsskolnämnden i Värmlands län* är tveksam till om ett system med olika gymnasieskolor är en god lösning på sikt. Gymnasieutredningen förutsätts beakta detta problem i sitt förslag till framtida gymnasieskola. *LR:s lokalförening i Ulricehamn* anser att principen om att gymnasieskolorna i landet skall vara likvärdiga ej bör frångås och att samläsning medför negativa följder för lärare och elever i flertalet fall. Den ökade elevtillströmningen till treåriga linjer talar även emot övergång till SSG. Även *SACO/SR* befarar att ett genomförande av SÖ:s förslag kan leda till olika utbildningsstandard i landet. *Länsskolnämnden i Södermanlands län* beklagar att försla-

get läggs fram innan utvärdering av försöksverksamheten lagts fram. Förslaget har positiva effekter ur planeringssynpunkt. *Strängnäs kommun* finner att besparingseffekter lika väl kunnat erhållas genom allmän övergång till nytt språkprogram och samläsning i årskurs 1 vid samtliga gymnasieskolor. *Ronneby kommun* finner att förslaget om övergång till SSG i de angivna kommunerna inte bör genomföras. I stället bör vissa inslag i förslaget läggas till grund för en snarast möjligt genomförd revision av läroplanen i hela landet. *Länsskolnämnden i Gävleborgs län* bedömer att den stora svårigheten för de små gymnasieorterna ligger på de tvååriga yrkesinriktade linjerna där utbudet blir torftigt, likaså på de tvååriga teoretiska linjerna. *LR:s lokalavdelning i Filipstad* anser sig inte kunna acceptera förslag, vars enda klart angivna syfte är att skapa en billigare skola. *Skolstyrelsen i Tranås* konstaterar att benämningen särskild samordnad gymnasieskola är missvisande eftersom förändringarna endast berör de 3-åriga linjerna.

Skolstyrelsen i Tierp anser att en grundlig utvärdering av försöksverksamheten först bör göras innan det beslutas om generell övergång till SSG i gymnasieregioner med mindre än 500 16-åringar. *Lärarkollegiet vid Gudlav Bilderskolan i Sollefteå* finner att man ser alldeles för begränsat och kortsiktigt på detta med övergång till SSG. Det är förutom en skolfråga även en fråga om arbetsmarknadspolitik och regionalpolitik, som bör utredas i ett större sammanhang.

Elevantalet 500 som gräns för övergång

Den i regeringens uppdrag till SÖ angivna gränsen 500 16-åringar i g-regionen för övergång till SSG kommenteras i vissa remissyttranden. *SA-CO/SR* framhåller att den övre gränsen för övergång till SSG bör sättas vid högst 400 16-åringar. Samma elevantal föreslås även av *Strömsunds kommun*. Kollegiet vid *Thomasgymnasiet i Strängnäs*, *Ljusdals kommun*, och *länsskolnämnden i Gävleborgs län* anser att någon fixerad gräns ej bör sättas. I stället bör antalet behöriga sökanden till årskurs 1 på de tre- och fyraåriga linjerna vara riktmärket. *Falkenbergs kommun* vill inte ha något fastställt elevantal utan det avgörande är om någon verklig besparing kan göras. Även *Sala kommun* finner att 500-gränsen kan diskuteras ur flera synpunkter i samband med syftena med övergången. Om antalet 16-åringar över huvud taget skall vara utslagsgivande bör detta antal vara betydligt lägre än 500.

Övergång till SSG i enskilda kommuner

Följande kommuner har inget att erinra mot att kommunens gymnasieskola går över till SSG: *Tranås*, *Hultsfred*, *Nybro*, *Fagersta*, *Avesta*, *Hedemora*, *Kramfors*, *Lycksele*, *Gällivare* och *Kalix*. *Länsskolnämnderna i Södermanlands*, *Jönköpings*, *Älvsborgs*, *Västmanlands*, *Västerbottens* och *Norrbottens län* har ingenting att erinra mot att de av SÖ föreslagna kommunerna i resp. län går över till SSG.

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att gymnasieskolan i Nynäshamn borde behandlas på samma sätt som gymnasieskolan i Sundbyberg och Danderyd, dvs. ej vara SSG. *Länsskolnämnden i Hallands län* anser att den nuvarande organisationen för gymnasieskolan i Falkenberg fungerar väl och att det därför inte finns skäl för övergång till SSG. *Länsskol-*

nämnden i Västmanlands län, som i princip anser att övergång till SSG bör anstå tills vidare, motsätter sig särskilt att gymnasieskolan i Köping omvandlas till SSG. Mot bakgrund av att 90% av eleverna i Kungsör genomgår gymnasieskolan i Köping är elevantalet under aktuell period mer än 500. Länsskolnämnden i Gävleborgs län förordar att övergång till SSG blir frivillig för kommunerna. Köpings, Falkenbergs och Tierps kommuner godtar inte de beräkningar över antalet 16-åringar åren 1978 resp. 1985 som SÖ redovisat. Antalet 16-åringar inom dessa kommuners gymnasieskolors elevområden uppgår till mer än 500.

Strängnäs, Älmhults, Ljungby, Ronneby, Sala, Filipstads, Hallstahammars, Ljusdals och Söderhamns kommuner samt LR:s lokalförening vid Tingsholm gymnasiet i Ulricehamn avvisar samtliga förslaget att gymnasieskolan i resp. kommun skall övergå till SSG. Den nuvarande gymnasieskolan fungerar väl och några förändringar av här föreslagen art är ej motiverade. SACO/SR anser att eftersom Finspång har gemensam intagning tillsammans med Norrköpings gymnasierregion bör här samma resonemang föras som tillämpats för Danderyd och Sundbyberg.

SÖ:s förslag till nya timplaner för SSG

Allmänt

Eksjö kommun, som redan har SSG, är kritisk mot nu redovisade förslag till timplaner. De är mer komplicerade och den tidigare filosofin om ökade samläsningsmöjligheter har fått ge vika för införandet av enstaka grenar och varianter. Det bör allvarligt prövas om man inte inom ramen för den ursprungliga SSG-timplanen kan tillgodose utbildningsbehovet, grenar och varianter förutan. Strömsunds kommun, som likaså redan har SSG, anser att en återgång till den komplicerade struktur med grenar och varianter, som SÖ föreslagit, är ett steg i fel riktning. Rektorn för Nordenbergs skolan i Olofström förordar ej heller att grenar och varianter införs och att antalet alternativämnen utökas. TCO har ingenting att erinra mot de av SÖ framförda förslagen till förändringar. Principen om det uppskjutna studievalet ett år mottas positivt av Nybro, Strängnäs, Söderhamns, Hultsfreds och Kalix kommuner samt av länsskolnämnderna i Jönköpings, Gävleborgs och Västernorrlands län. Länsskolnämnden i Västmanlands län finner det tillfredsställande att nuvarande timplaner för SSG kunnat korrigeras så att nuvarande utbildningsmöjligheter inte försämrats, även om den organisatoriska enheten delvis gått förlorad. Länsskolnämnden i Södermanlands län finner att de ursprungliga SSG-timplanerna är från planeringssynpunkt mer lätthanterliga. Länsskolnämnden i Värmlands län bedömer att det föreligger viss risk för att man återinför splittring i SSG-timplanerna i sin strävan att åstadkomma ett så stort utbildningsutbud som möjligt. Länsskolnämnderna i Stockholms, Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län tillstyrker i huvudsak SÖ:s förslag till utformning av timplaner. LR:s lokalavdelning i Filipstad anser däremot att SÖ:s förslag till timplaner i en rad ämnen är behäftade med allvarliga nackdelar och illa genomtänkta.

Synpunkter på enskilda ämnen

SÖ:s förslag till språkprogram mottas positivt av flertalet remissinstanser. Sålunda konstaterar t. ex. *Ronneby kommun* att en omorganisation av språktillvalen måste ske på gymnasieskolans 3- och 4-åriga linjer. Detta gäller dock alla gymnasieskolor, inte bara de små. *Länsskolnämnden i Jönköpings län* bedömer att det mera enhetliga språkprogrammet i SSG bidragit till att försöksverksamheten uppfattats positivt. *Länsskolnämnden i Södermanlands län* anser att det föreslagna språkprogrammet ger större stabilitet mellan årskurserna. *Strängnäs kommun* ser fördelar med det ändrade programmet genom att eleven inte kan välja bort C-språk efter endast ett års studier. Språkprogrammet tillstyrks även av *länsskolnämnderna i Östergötlands län, Värmlands län, Gävleborgs län och Västernorrlands län* samt av *Nybro kommun, Ljungby och Söderhamns kommuner* är kritiska mot att valmöjligheterna reduceras.

Nästan samtliga remissinstanser ställer sig positiva till att halvklassisk variant införs i SSG. Likaså tillstyrks SÖ:s alternativa förslag att ämnet skall erhålla 12 veckotimmar och att ämnet naturkunskap minskas med 3 veckotimmar i årskurs 2. *Länsskolnämnderna i Stockholms län, Värmlands län och Norrbottens län* ställer sig tveksamma till att latinet i årskurs 2 skall få sex veckotimmar på bekostnad av tre timmar naturkunskap. *Sala kommun* föreslår att utökning av latin i årskurs 2 skall ske på bekostnad av ämnet matematik.

Frågor om införande av social variant redan från årskurs 1 på humanistisk, ekonomisk och samhällsvetenskaplig linje ifrågasätts av *länsskolnämnderna i Gävleborgs och Västernorrlands län* och av *Falkenbergs, Fagersta, Söderhamns och Vilhelmina kommuner*. *Eksjö kommun* anser inte att socialkunskap skall kunna läsas i stället för C-språk i årskurs 1 på humanistisk linje. *Länsskolnämnden i Norrbottens län* anser att socialkunskap inte bör väljas som alternativämne av den som väljer ekonomisk-språklig gren i årskurs 3.

De ekonomiska konsekvenserna av övergång till SSG

Falkenbergs, Ronneby, Ljungby, Älmhults, Sala och Söderhamns kommuner ifrågasätter om ett införande av SSG skulle medföra några ekonomiska vinster. *Länsskolnämnden i Kronobergs län* bedömer att den ekonomiska vinsten vid en skolenhet med fyra intagningsklasser i årskurs 1 på dessa linjer är så liten att förslaget ej bör genomföras vid sådan skolenhet.

Bilaga 3

Sammanfattning av SÖ:s utvärdering av försöksverksamheten med särskild samordnad gymnasieskola (SSG) under åren 1973–1978**I Bakgrund****1.1 Gymnasiereformerna 1966 och 1971**

Genom gymnasiereformen den 1 juli 1966 ersattes de tidigare fristående gymnasieförhållanden – det allmänna gymnasiet, det tekniska gymnasiet samt handelsgymnasiet – av en enda organisation – gymnasiet. Bakom denna nyordning låg bl. a. grundskolereformen, gymnasiets starka kvantitativa utveckling efter 1950 samt en önskan om ett samordnat skolsystem på det gymnasiala stadiet.

Denna samordning fullföljdes den 1 juli 1971 i och med att det nya gymnasiet, fackskolan och yrkesskolan förenades under samma tak, gymnasieskolan, med SÖ som central myndighet. En organisation med 22 linjer (varav en, tvåårig konsumtions- och vårdlinje, ännu inte upprättats), 56 grenar och 18 varianter hade skapats. Ett stort antal specialkurser lades också inom gymnasieskolan.

1.2 Gymnasierregioner och utbildningsutbud

För att gymnasieskolplaneringen skall underlättas är Sverige indelat i ett antal gymnasierregioner (g-regioner), för närvarande 131 stycken. En analys har visat att tre fjärdedelar av åldersklassen i en g-region under vissa förutsättningar kan få sina önskemål om gymnasial utbildning tillgodosedda av 14 studievägar, om elevunderlaget i g-regionen uppgår till minst 700 16-åringar. Större fullständighet i utbudet av studievägar kräver ett snabbt stigande elevunderlag.

För att ett representativt urval studievägar skall kunna erbjudas inom en g-region till rimligt resursutnyttjande borde denna ha ett elevunderlag av *minst* 400 16-åringar. Mellan 1965 och 1978 har antalet g-regioner med färre än 400 16-åringar ökat från 3 till 23.

1.3 SÖ:s planeringsarbete för utbildning i glesbygd

Vid den fortsatta planeringen för gymnasieskolan efter 1971 har SÖ bl. a. haft att bedöma i vilka former utbildningen i glesbygd i framtiden borde organiseras, inte minst mot bakgrunden av det sjunkande antalet 16-åringar i flera g-regioner.

SÖ föreslog 1972 regeringen att en särskild organisation skulle skapas för g-regioner med mindre än 400 16-åringar. Organisationsförslaget upptog linjerna E, H, N, S, So, Ek, Dk, Et, Fo, Ko, Ve och en specialkurs eller annan linje, således 12 utbildningsvägar. För att kostnaderna skulle kunna hållas på en acceptabel nivå måste samläsningsmöjligheterna vidgas framför allt på treåriga men på sikt även på tvååriga linjer. Organisationen

fick beteckningen ``särskild samordnad gymnasieskola``, SSG. Ett förslag till timplaner för de treåriga linjerna utarbetades och presenterades för regeringen 1972. Timplaneförslaget innefattade även de två första årskurserna av T-linjen.

1.4 SSG – omfattning och några utmärkande drag

Efter beslut av riksdagen och medgivande av Kungl. Maj:t igångsattes försöksverksamhet med SSG höstterminen 1973 vid Eksjö gymnasieskola. Försöket har senare utvidgats till åtta andra orter. Läsåret 1978/79 läste 2% av rikets elever i årskurs 1 av tre- och fyraåriga linjer enligt SSG-timplanerna.

Utmärkande drag för SSG-timplanerna är bl. a.

samläsning mellan E, H och S samt mellan N och T i årskurs 1, vilket innebär att eleverna kan skjuta upp sitt definitiva linjeval ett år,

ekonomiska ämnen (företagsekonomi och kontorsteknik) läses obligatoriskt av samtliga elever på E-, H- och S-linjerna i årskurs 1,

tekniska ämnen (teknologi och skolpraktik) läses obligatoriskt av samtliga elever på N- och T-linjerna i årskurs 1,

språkprogrammet innehåller inga ettåriga studiegångar och ger möjlighet att undvika den besvärliga studiesituationen med två nybörjarspråk (C-språk),

grenar och varianter saknas i årskurserna 2 och 3, samt

förstärkning av maskinskrivning och svenska på E-linjen.

2 Erfarenheter av försöksverksamheten

2.1 Linjebyten

De utvärderingar som gjorts av försöksverksamheten med SSG har visat att linjebyten efter årskurs 1 är mycket vanligare inom SSG än vad genomsnittet för riket utvisar. Tendensen har varit en övergång från H och S till E och, i mindre utsträckning, från N till T. Den i riket tämligen frekventa övergången från N till S (en av elva som börjat på N byter till S, SÖ dnr P 76:610) har inom SSG varit i det närmaste obefintlig.

Huvudorsaken till det stora antalet linjebyten till E och T vid SSG torde vara att eleverna på H och S resp. N under första årskursen fått stifta bekantskap med ekonomiska och tekniska ämnen, vilka varit okända för dem från grundskolan, där de flesta haft språk och inte ekonomi eller teknik som tillvalsämne.

2.2 Studieavbrott

Studieavbrott har i SSG förekommit i mindre omfattning än vad genomsnittet för hela riket utvisar, bortsett från den första årskullen elever, för vilken avbrotten var markant högre.

Faktorer som ligger utanför försöksverksamheten, t. ex. den lokala arbetsmarknadssituationen och förhållanden vid små skolor i allmänhet, har troligen inverkat här.

Orsak till den första årskullens höga avbrottsfrekvens synes ha varit sen

och ofullständig information samt missnöje med att social variant inte kunde väljas inom SSG. Båda dessa brister har sedermera avhjälpats: information såväl centralt som lokalt har blivit mer fullständig, och socialkunskap kan numera väljas som alternativ till det tredje språket på E- och S-linjerna.

2.3 Det uppskjutna linjevalet

Det uppskjutna linjevalet anses genomgående vara en av de största fördelarna med SSG. Denna uppfattning synes vara enhällig bland skolläringarna vid försöksskolorna och delas av nästan 90% av eleverna.

Det uppskjutna linjevalet medför fler informationstillfällen. SSG har därmed kommit att medföra ett visst merarbete för SYO-funktionärerna. De behöver vara väl förtrogna med gymnasieskolans timplaner enligt både Lgy 70 och SSG. Likvärdigheten ifråga om kompetens mellan SSG och Lgy 70 måste också understrykas.

3 Allmänt om SSG som ett alternativ inom gymnasieskolan

Inte minst gymnasieinspektörernas rapporter har under flera år förmedlat intrycket att flertalet gymnasister synes vara nöjda med det mesta i sin skolgång och anser den vara meningsfull. Varierande arbetsformer förekommer normalt i vardagsrutinen. Trivsel i arbetet och full sysselsättning synes vara det normala, även om arbetsbelastningen ibland är i överkant.

Det är således inte förvånande att utvärderingarna av SSG ämnesvis mestadels har givit en klart positiv bild av verksamheten. Mest angeläget för SÖ har under försökstiden varit att spåra eventuella negativa konsekvenser av SSG-timplanerna för att snabbt kunna göra möjliga justeringar.

3.1 En ökad betoning av metodiska aspekter i försöksverksamheten

Det kan konstateras att försöksverksamheten med SSG utvecklats till något mycket mer än den rent organisatoriska förändring som var avsedd från början. Effekten av samläsningen i årskurs 1 med ett uppskjutet definitivt linjeval har ovan berörts. De små justeringar som vidtagits i förhållande till Lgy 70-timplanerna har inte sällan lett till ett omfattande studieplansarbete vid försöksskolorna, vilket påverkat gymnasieskolans inre arbete i klart positiv riktning. Arbetsgrupper av lärare i ekonomiska och tekniska ämnen med erfarenhet från samläsningen i årskurs 1 har utformat förslag till studieplaner avsedda att användas inom SSG.

3.2 SSG-inslag i gymnasieskolan i stort

Flera av de för SSG-timplanerna utmärkande dragen har de senaste åren genomförts eller på försök prövats vid "Lgy 70-skolor". Således har Lgy 70:s alternativa kurser i naturkunskap och i matematik generellt slopats fr. o. m. läsåret 1978/79. Försöksverksamhet bedrivs med sammanhållen NT-linje under de två första årskurserna och med kameral-distributiv gren i årskurs 3 av E-linjen.

Andra inslag i SSG-timplanerna vilka diskuteras i den allmänna debatten är följande:

- praktiska inslag i den annars teoretiska studiegången på de treåriga linjerna (kontorsteknik för H och S, praktik i skolverkstad för N),
- förstärkning av svenska och maskinskrivning på E-linjen,
- arbetsmarknadsanpassning (övergång till E och T),
- ett nytt språkprogram för gymnasieskolans tre- och fyraåriga linjer med möjlighet att undvika två nybörjarspråk i årskurs 1.

3.3 SSG och det begränsade utbildningsutbudet

Den reducerade valfriheten inom SSG, där grenar och varianter saknas, har inte föranlett särskilt många kommentarer från elevhåll. Detta är i och för sig inte anmärkningsvärt. Vid skolor av den aktuella storleken är Lgy 70-timplanernas rika flora av valmöjligheter i många fall enbart teoretisk. På grund av bestämmelserna om *minimiantal elever för bildande av undervisningsgrupp* blir valfriheten där i realiteten kraftigt beskuren. Efter justeringen av försökstimplanerna fr. o. m. läsåret 1975/76 varvid socialkunskap infördes, återstår endast önskemål från elever vid ett par av försöksskolorna om att få läsa latin.

3.4 Några enskilda ämnen i SSG

Justering av SSG-timplanerna har också önskats i ämnet samhällskunskap, där samläsning mellan E, H och S i årskurs 3 med olika veckotimtal för linjerna är mycket svår. Berömvärda insatser har gjorts från lärarhåll, men varken lärarna själva eller eleverna är helt belättna med resultatet. En justering kan nås med ökad gruppindelning, vilken innebär viss kostnadsökning.

Justering av timplanerna för SSG har vidare önskats för ämnena psykologi, kemi och gymnastik. Även här behöver uppmärksammas konsekvenser i fråga om kostnader (liksom för andra ämnen).

4 Erfarenhetsutbyte mellan SSG-enheterna och SÖ

Under försöksverksamheten med SSG har ett antal skolledar- och ämneskonferenser hållits. Dessa har i regel förlagts till någon av försöksskolorna och varit avsedda för utbyte av erfarenheter skolledare och lärare emellan. Vid samtliga konferenser har SÖ varit representerad. Konferenserna har upplevts som givande och stimulerande och enhälliga önskemål föreligger om en fortsättning i flera av de berörda ämnena.

5 T-linjen i SSG

5.1 Åk 3 av T-linjen

Ett problem vid de försöksskolor som tidigare tillämpat timplaner enligt Lgy 70 har varit årskurs 3 av T-linjen. Strömsund, som före övergången

till SSG hade maskinteknisk gren i årskurs 3, har alltsedan 1976/77 begärt och beviljats dispens för att behålla denna utbildning. Haparanda har deltagit i försöksverksamheten med SSG endast partiellt, med EHS-sektorn, för att kunna behålla tre årskurser på teknisk linje. En följd av detta har blivit att ingen av de sex språkgrupperna i årskurs 3 1978/79 (2 i B-språk, 4 i C-språk) uppfyller kravet på minst åtta elever, varför man tvingats begära och beviljats dispens av länskolnämnden med reducerat antal lärarledda undervisningstimmar som följd.

5.2 F. d. SSG-elevers syn på T-linjen i SSG

En enkät som höstterminen 1978 besvarats av elever i årskurs 3 och 4 av T-linjen som tidigare gått i SSG visar att även teknikerna anser att det uppskjutna linjevalet är den största fördelen med SSG. På den negativa sidan noterar teknikerna i SSG stor arbetsbörda i årskurs 2 och betygs konkurrensen med naturvetarna.

6 Timunderlaget i SSG

Det genomsnittliga behovet av lärarveckotimmar är enligt SÖ:s beräkningar mellan 9 och 10 % mindre i en SSG-organisation. SSG har – jämfört med en Lgy 70-organisation – ett ökat timbehov i företagsekonomi, teknologi och praktik i skolverkstad. Dessa ämnen är gemensamma för hela EHS- resp. NT-sektorn i årskurs 1 och ligger till grund för det uppskjutna linjevalet. SSG har ett minskat timbehov i bl. a. moderna språk, matematik och naturvetenskap samt samhällsorienterande ämnen.

7 Organisatoriska effekter av SSG

7.1 Allmänt

De organisatoriska effekterna av att gymnasieskolor med SSG-timplaner för de tre- och fyraåriga linjerna tillkommit inom ramen för försöksverksamheten i Arboga, Nynäshamn, Olofström och Stenungsund har redovisats. Dessa effekter får förutsättas i första hand bero på att kommunen fått en egen allmän skolenhet. Att SSG-timplanerna kommit att användas istället för Lgy 70:s timplaner har förmodligen organisatoriskt haft en relativt liten effekt. Man kan dock inte helt bortse från den i så måtto att den entusiasm som de nya skolledningarna och övrig personal vid dessa nya skolor visar i sitt arbete till en del kan ha sin grund i övertygelsen om de fördelar SSG-timplanerna uppvisar. Detta sprider sig bland elever och föräldrar och kan på så sätt påverka skolans organisation. Det är dock omöjligt att ens uppskatta den inverkan SSG-timplanerna haft i sammanhanget. Ett exempel på detta är Bromölla kommun som tillhör Kristianstads g-region men nyligen begärt att få ingå i elevområdet för Olofströms SSG och som fått sin framställning beviljad av berörda länskolnämnder.

7.2 Inverkan på näraliggande gymnasieskolor

Effekten av nya SSG-enheter på organisationen av de närliggande gymnasieskolorna Köping, Haninge, Karlshamn och Kungälv har i regel varit marginell. Köping är den enda skola som fått en bestående reducering av sin organisation motsvarande 10-15% av elevantalet före starten av SSG i Arboga. Organisationens på de tre- och fyraåriga linjerna i Köping har dock minskat med endast en klass per årskurs, från fem till fyra paralleller. Den nybyggda gymnasieskolan i Köping projekterades med tanke på tillkomsten av Arbogas SSG och är dimensionerad därefter.

I Karlshamn har organisationen i årskurs 1 trots tillkomsten av Olofströms SSG ökat med 15-20% jämfört med tiden före SSG.

För Haninge och Kungälv är organisationen 1978/79 i årskurs 1 ungefär lika stor som före tillkomsten av Nynäshamns resp. Stenungsunds SSG-enheter, efter att det första året efter SSG-starten ha varit mindre. Inrättandet av mera fullständiga gymnasieskolor i Nynäshamn och Stenungsund har varit en förutsättning för att de ökade ungdomskullarna inom Haninge-Nynäshamns- och Kungälv-Stenungsundsområdena skulle kunna beredas gymnasial utbildning.

Orsakerna till den måttliga effekten på de närliggande skolorna, för vars storlek åtminstone en av de berörda kommunerna fruktat, är bland annat att ca 20% av eleverna i årskurs 1 tillkommit på grund av ökad gymnasiebenägenhet i främst SSG-kommunen men även i närliggande kommuner med goda kommunikationer. Gymnasiebenägenheten är därvid definierad som kvoten mellan det totala antalet elever från kommunen som den 15 september finns i årskurs 1 på linje eller specialkurs vid gymnasieskola och kommunens antal 16-åringar. Den ökning av elevunderlaget som förekommit under försökstiden har givit ett tillskott på ca 40%, och de återstående 40% motsvarar bortfallet från moderskolorna. Regionala variationer förekommer givetvis.

7.3 Kommunikationernas betydelse för valet av gymnasieort

För närbelägna kommuner utan egen gymnasieskola synes kommunikationerna till och från SSG-orten eller "Lgy 70-orten" ha avgörande betydelse för inställningen till den nya SSG. Om "Lgy 70-skolan" ligger kommunikationsmässigt bättre till (Kungsör-Köping), väljer man den. Om kommunikationerna till SSG-orten är bättre eller förbättras, väljer man SSG (södra Orust-Stenungsund, Bromölla-Olofström). En mindre och trivsammare skola kan också utöva en viss attraktionskraft på eleverna i en valsituation. Inget har framkommit som tyder på att elever skulle välja gymnasieskola på grund av att man föredrar vissa timplaner.

8 Slutord

Vid de i försöksverksamheten deltagande skolorna uppfattas SSG i dag som en permanent modell för gymnasial utbildning. Försökskaraktären är i det närmaste borta. Särskilt intressant är bedömningen från Stenungsund att SSG fungerar utmärkt vid skolan, trots att denna är större än övriga försöksskolor (sex paralleller i årskurs 1 på tre- och fyraåriga linjer 1978/79). De nackdelar som redovisats i de gjorda utvärderingarna har i viss utsträckning redan kunnat åtgärdas inom försöksverksamhetens ram.

